

Visáról

Visa a Belső-Mezőségen, a Kis-Szamos völgyének keleti határán, Kolozsvártól északkeletre mintegy 30 kilométer távolságban található kistelepülés. A falun keresztülfolyó Szomosi-patak, a Szamosba torkolló Köteleni-patak egyik mellék-víz-folyása (Hints–Janitsek 1990: 185). A falu 1919-előtt Kolozs megye moci járásához tartozott. A mai megyebeosztás szerint Kolozs megye (județul Cluj) zsuki járásához tartozik, egy közigazgatási egységben a szomszédos Zsuk, valamint Köteleni községekkel. Közvetlen szomszédságában a fent említett falvak mellett Béré, Bonchida, Gyulatelke és Marokháza található.

A falu területe 3897,48 hektár (Wagner 1977: 228). Lakossága 2011-ben 563 fő volt, ebből 416-an magyarnak, 119-en románnak, 20-an pedig cigánynak vallották magukat. Nyolcan nem nyilatkoztak nemzetiségi hovatartozásukról (Varga E. Á. 2022). Egy 2007-es lelkészi jelentés szerint a falu lakossága 700 fő volt. Ebből 435 református magyar,¹⁹¹ kb. 250 ortodox román, illetve cigány, valamint néhány magyar család, akik az adventista illetve a Jehova tanúja vallást követték.¹⁹²

A visai lakosság számának modern kori változását a 19. század közepétől fokozatos növekedés, illetve stagnálás jellemezte egészen az 1990-es évekig. Ekkor a városba költözés elérte a csúcspontját, és elöregedési tendencia indult el, ami legelősebben a román lakosságot érintette (Kiss–Molnár–Varga 2011: 6). Az 1990-es évek végétől a magyar és román lakosság csökkenésével párhuzamosan lassan nőtt a cigány betelepülők száma a faluban.¹⁹³ A visszaemlékezések szerint Visában a nemzetiségek együttélésére – a két világháború zaklatott éveitől eltekintve – konfliktusmentes viszony volt jellemző. A román lakosság nagyobb része a falu meghatározott részében, a *Románok közt* nevű falurészben, kisebb része a magyarok között elvegyülve él, a két etnikum mindennapos interakciókat folytat egymással. Ezt megkönnyíti, hogy a magyar férfiak anyanyelvi szinten, az idősebb nők egy része törve beszéli a román nyelvet (Kiss–Molnár–Varga 2011: 7). Az idősebb visai magyarok túlnyomó többségének az irodalmi román nyelvtudása hiányos. Terepmunkám alatt többször megfigyeltem, hogy a médiában hallott számukra ismeret-

191 A visai református közösséghez tartozik néhány Kolozsváron, illetve Alsózsukon élő, egykori visai lakos. A környék vallási és nemzeti összetételének változására egy jellemző adat: 1889-ben a visai anyaegyházhoz tartozott Kötelenen 25 lélek, Gyulatelkén 80 lélek, Bérében 14 lélek, Alsózsukon 20 lélek, Felsőzsukon 38 lélek, Marokházán 40 lélek. A felsorolt helységek közül 2011-ben mindössze Kötelenen vallotta magát 15 személy, Felsőzsukon 25 személy, Nemeszsukon pedig 26 személy magyarnak. Visa vallási összetételéről bővebben lásd Gatti 2011a: 82–83; Kiss G. 2006: 40.

192 A két adatsor közötti eltérés oka az lehet, hogy a nagy történelmi egyházak hívei közül többen elköltöztek már a faluból, de még a falu egyházközségeihez tartoznak (Gatti 2009: 7)

193 Visa etnikai és felekezeti viszonyainak 1850 és 1992 közötti változásairól bővebben lásd Varga E. Á. 2001 és 2022.

len szavakról román falustársaiktól érdeklődtek.¹⁹⁴ A magyarok között elvegyülve élő románok folyékonyan, a *Románok közt* élő románok pedig törve beszélnek a magyart.¹⁹⁵ Érdemes itt Kiss Géza visai származású helytörténész gondolatait idézni: „A falut ma mintegy 80–20 százalékban együtt lakják magyarok-románok. Jellemző, hogy egy-egy dűlőt mindkét nyelvű közösség egyformán *Popascának*, *Bogăntaşnak* vagy *Csergésnek*, *Kisvölgynek* nevez. Sajátos módon a juhtenyésztéssel kapcsolatos fogalmak a helyi dialektusban nagyrészt román kölcsönszavak [...], míg a szarvasmarhatartással összefüggő egyes szavakat és állatneveket a románok a magyar nyelvből vették át...” (Kiss G. 2010: 82). Terepmunkám alatt többször tapasztaltam, hogy a közösségi érintkezés egyik mindennapos helyszínén, a falu központjában vegyesboltként és kocsmaként egyszerre működő üzlethelyiségben hol magyarul, hol románul folyt a szó, attól függően, ki kapcsolódott be a beszélgetésbe. A község pásztorának megfogadásakor, vagy a juhméréssel kapcsolatos szabályrendszer lefektetésekor általában magyarul indították a beszélgetést (mivel a gazdák döntő többsége magyar), de azt többször tapasztaltam, hogy román közbekezdés esetén már románra fordították a szót. Baráti társaságok, vagy családok beszélgetése esetében, ha az egyik résztvevő román, akkor már általában románul beszélgetnek. Visszaemlékezések szerint az 1940-es 1950-es években a táncalkalmakon *vegyesen* beszéltek egymással magyarok és románok, néha akár mondat közben is felváltva használtak magyar és román kifejezéseket. A 2000-es évektől tapasztalható jelenség, hogy a hétvégén hazalátogató unokák már szinte csak románul beszélnek az utcán.

A falu román nemzetiségű lakossága ortodox felekezetű, de csak az 1949-es vallásügyi reform által lett azzá. Korábban e közösség görögkatolikus vallású volt (Kiss–Molnár–Varga 2011: 7). A mai román családnevekből következtetve feltételezhetően erősek a házassági kapcsolataik a közeli falvakkal, ugyanis nevükben fellelhető az eredeti helységnevé. Ilyen típusú nevek pl.: Băraian (Báréi), Bonțidean (Bonchidai), Chesăuan (Keszüi), Mădărașan (Madarasi). Kevés a távolabbi vidékekre utaló névadás, mint: Moldovan (Moldvai), Mureșan (Máramarosi, esetleg Maros vidéki), Chiorean (Kővári) vélhetően a korai betelepülésük irányáról ad hírt. Megtalálható egyes magyar családnevek elrománosodott változata is, pl. Lucaci (Lukács), Tămaș (Tamás) vagy Niergheș (Nyerges). Igen kevés a fentiekől eltérő típusú családnév, mint Albon, Chira, Petriș, Pop stb (Kiss–Molnár–Varga 2011: 7). A helyi, 3–4 családból álló cigányközösség ma szintén ortodox vallásúnak vallja magát (Kiss–Molnár–Varga 2011: 7).

A neoprotestáns kiségyházak működésének kezdetei Visában az 1920-as évekre vezethetők vissza. Egy, az első világháborúból hazatért, leszerelt katona ekkor kezdte terjeszteni a „Jehova tanúi” szektának a tanításait. A faluban élő leszár-

194 Erről beszélt Kiss Ágnes *Gáspár Pista Ágnes* Virág Magdolnának adott egyik interjújában (Virág M. 2010: 258). Ágnes nénit úgy tartották számon a faluban, mint románul kiválóan beszélő, olvasott, művelt asszonyt.

195 Vegyes lakosságú mezőségi falvakban ez általános, lásd Mezőköbölkút példáját (Ozsváth 2010: 231).

mazottai ma is a *Hívő* ragadványnevet viselik. Anyagilag nem annyira tehetősek, hogy imaházat építsenek, így házi istentiszteletet tartanak. A 2010-es években a közösség kb. 50 tagot számlált (Kiss G. 2006: 46–47). Az adventista tanok 1990 után kezdtek teret hódítani a faluban. A vajdakamarási egyház filiájaként 2001-ben imaházat építettek, a prédikátoroknak ingatlant béreltek. Híveik száma 2006-ban mindössze hét személy volt (Kiss G. 2006: 47).

Visa lakosságának megélhetését az 1950-es évekig a hagyományos keretek között folytatott magángazdálkodás – földművelés és állattenyésztés – biztosította. Ennek megfelelő a legtöbb telek elrendezése. A faluban gyakori a mezősegi gazdálkodásra jellemző kétsoros udvar, ahol a házzal szemben nagyobb gazdasági épület található (Gilyén 2005: 36).

Az 1950-es évektől induló szocialista téesz-szervezés után a falu nagy része a helyi kollektívban helyezkedett el, kisebb része pedig (főleg a hatvanas évektől) a közeli Kolozsvárra ingázott dolgozni és tanulni. A Kolozsváron tanuló fiatalok közül az 1970-es, 80-as évektől egyre többen helyezkedtek el kolozsvári munkahelyeken és telepedtek le a városban (Kiss–Molnár–Varga 2011: 8). Más mezősegi településhez hasonlóan Visa lakossága ekkor kezdett apadni.¹⁹⁶

Az 1989-es rendszerváltás után a visaiak visszaigényelték földjeiket, a faluban lakók pedig újból magángazdálkodásba kezdtek. A termelőeszközök elavultsága, a piaci ismeretek, a kapitalista vállalkozókedv és tapasztalatok hiányában versenyképtelennek bizonyult a visai mezőgazdaság. Visában a téesz ideje alatt jól gondozott, műtrágyázott földek a magángazdák kezén a kilencvenes évek közepére kimerültek, az egykori 3000 kg/hold búza termésátlag helyett a 2000-es években jó, ha elérték a 6–700 kilogrammot holdanként. A visai határ 600 hektárnyi (nagyjából 1000 hold) területet ölel fel, ebből 300 hold erdő, 320 hold pedig ma már mezőgazdaságilag használhatatlan. A munkaerő (a nyugdíjak miatt) sokkal drágább, mint az 1960-es évek előtt volt, amikor – *a szegény ember egy kupa paszulyért és ételért egész nap dolgozott*.¹⁹⁷ A gazdák helyzetét nehezítette a multinacionális élelmiszeripari cégek egyre nagyobb piaci térnyerése Romániában, ami a falusi gazdálkodásból származó termékek eladását fokozatosan ellehetetlenítette.¹⁹⁸ A szocialista rendszerben tőkét felhalmozni tudó (kocsmáros, brigádos és néhány traktoros), illetve két munkaképes generációt egy magángazdaságba tömöríteni képes nyolc-tíz család alkották ma a falu vagyonosabb rétegét.

A 40–50 km-es távolság Kolozsvár piacaitól, a közepes terméseredményekre képes földterület és a rendkívül gyenge minőségű utak (Gilyén 2005: 11) még a 2000-

---

196 Ezzel párhuzamosan a Mezőség peremterületén lévő városok lakossága felduzzadt (Keszeg 2010:12).

197 Az 1990-es évek visai mezőgazdaságáról Fodor János *Selyem* (1932) tudósított. Gyűjtötte Varga Sándor, 2011. augusztus 23-án, Visában.

198 Itt elsősorban a tejtermékek piacáról van szó. A visai lakosok nagyobb része a rendkívül alacsony (átszámítva kb. 30–40 ezer forint értékű) téesz-nyugdíját tehéntej eladásával igyekezett kiegészíteni. Egy kolozsvári cég felvásárló csarnokot működtetett a faluban, ahol évről évre egyre olcsóbban vette át a tejet a helybeliektől. 2000-től állítólagos fertőzések miatt többször hónapokig szünetelt a tejtávitel, 2010-re pedig teljesen megszűnt.

es évek elején is behatárolták a magángazdálkodás lehetőségeit. Rontotta a helyzetet, hogy 1998. december 1-től az egykor gyakori (napi hat járat) buszközlekedés megszűnt Visába (vasúti összeköttetés soha nem volt), így a közvetlen kapcsolat a várossal megszűnt. A munkaképes lakosság mára teljesen kiöregedett, az egykori hatszáz hektár helyett a ma művelt hatvan hektárt is csak úgy tudják megdolgozni, hogy a nehezebb mezőgazdasági idénymunkákra hazahívják a városból a fiatal családtagjaikat. Tapasztalataim szerint a falu gazdasága a 2000-es években az önellátáson kívül csak a városba költözött rokonok éléskamrájaként működött (Kiss–Molnár–Varga 2011: 8).

A 2000-es évek közepén induló erdélyi építkezési konjunktúra a falu munkaképes fiatalságát és a középkorosztályt három-négy évig időszakosan kimozdította a faluból.¹⁹⁹ A 2000-es évek közepén induló erdélyi építkezési konjunktúra a falu munkaképes fiatalságát és a középkorosztályt három-négy évig időszakosan kimozdította a faluból. A piac gyors kifulladásá miatt a középkorosztály visszatért az önellátó gazdálkodáshoz, a fiatalabb férfiak egy része még mindig építkezéseken (akár külföldön is) próbált elhelyezkedni. Az összképhez hozzátartozik, hogy a faluban kevés volt a valamilyen szakképzettséggel rendelkező ember, és közülük is mindössze egy kovács, egy szabó és egy szűcs volt aktív az 1990-es és a 2000-es évek fordulóján. A szomszédos falvak közelében két-három munkahely volt ekkor (disznóhizlalda, malom és egy pékség), ahol tíz-tizenkét visai dolgozott.

Pozitív kivételek, próbálkozások természetesen akadtak. A 2000-es években az egykori kocsmáros családja a korábban összegyűjtött tőkével tehenészetet indított több-kevesebb sikerrel, ezen kívül ma két család foglalkozik fóliás virágtermesztéssel. A falut érintő idegenforgalom elenyésző, elsősorban a népművészet helyi vagy környékbeli specialistáit látogató magyarországi néptáncsoportok, folkloristák fordulnak meg viszonylag nagy gyakorisággal. 2010-ben egy helyi vállalkozó a néprajzi érdekességekre kíváncsi turisták látogatásaira számítva egy kocsmával, kislattal és közösségi hellyel is rendelkező panziót épített, ahová rendszeresen fogad magyarországi látogatókat, sőt 2010 nyarától önálló tánc tábor, tájház és turistaút kialakításán fáradozik.²⁰⁰

A visaiaknak az egyre növekvő igények mellett a gazdasági lehetőségek nem nyújtanak megfelelő perspektívát, ezért egyre többen érzik kilátástalannak helyzetüket, ezért többen Magyarországon, sőt távolabbi országokban (például Belgiumban, Olaszországban, Spanyolországban) próbálnak szerencsét. A lélekszám csökkenésével párhuzamosan csökkent a közösségi események (pl. táncalkalmak, lakodalmak) száma is. Az oktatási intézmények közül ma már csak az óvoda és a

199 Hasonló tendenciák tapasztalhatók más mezőszéki falvakban is (Szikszai 2010: 300).

200 A magyarországi látogatók rendszeres jelenlétének inkább eszmei értékét, mintsem anyagi előnyeit lehetett korábban megemlíteni, bár néhányan igyekeznek felhasználni kapcsolati tőkéjüket a magyarországi munkakeresés során.

magyar iskola alsó tagozata működik Visában.²⁰¹ A felső tagozatosokat Székre, a román gyermekeket Kötelendre, majd 2010-es évektől Zsukra szállítja hétköznapiokon az iskolabusz. Tanító az 1990-es évek elejétől nem lakik a faluban, azóta a helyi viszonyokat és embereket egyre kevésbé ismerő kolozsvári tanárok autóval ingáznak Visába, csakúgy, mint a holland református egyház által fizetett orvosok, akik heti egy-két alkalommal rendelkeznek itt. A holland testvértelepülés, Valkenburg református egyháza által fizetett orvosok a 2000-es évek elején még heti egy-két alkalommal rendelkeztek a faluban (Kiss–Molnár–Varga 2011: 9).

A 2010-es évek elején a visaiak egy része még megpróbált mezőgazdaságból élni, de a hagyományos termelési módokba belenőtt korosztály már előregedett, lassan munkaképtelenné vált, a fiatalok pedig továbbra is a városi munkalehetőségeket keresték.²⁰²

Visa gazdasági-társadalmi életében komoly változásokat hozott a Kolozsvári Metropolisz Térség (KMT) 2008–2009-es megalakulása (Vicsai 2012: 36). A gazdasági és turisztikai fejlesztéseket megcélzó egyesület munkája nyomán több, a társadalmi mobilitást, infrastrukturális fejlesztést és gazdasági előrelépést célzó projekt valósult meg, amit az Európai Unió, illetve a Norvég Alap finanszírozott (Kelemen Zsófia 2010: 70, 75–76, 78–80, 94). A kolozsvári agglomeráció egyre komolyabb terjeszkedése a szomszédos Nemeszükön létrehozta a TETAROM III ipari parkot (Nagy–Szász 2010: 112), ahol körülbelül 60-70 visai tudott elhelyezkedni. 2010-ben aszfaltozták le a falu főútját, a központban pedig építettek egy játszóteret és egy szökőkutat (lásd *Képmelléklet: 5.*).

2019 decemberétől egy, a falusi igényeket messze túlszárnyaló új futballpályája van a falunak (Székely Cs. 2019), 2022 novemberében pedig átadtak egy kétemeletes, galériás kiállítóteret és színháztermet magába foglaló kultúrházat (Echim 2022). A 2000-es évektől kezdve egyre több városi stílusú modern házat építenek a visaiak, sőt az utóbbi egy évtizedben a weekend-házak száma is megszorodott a faluban.

Napjainkban a Kolozsvárról Zsukon át Visába mintegy 30 km-es aszfaltozott út vezet, naponta három busz közlekedik a városba. A falu villamosított, vezetékes víz, gáz, telefon, kábeltévé és internetes szolgáltatása van. A javuló infrastrukturális lehetőséget több vállalkozó ki tudta használni, két jól prosperáló építőipari cég alakult a faluban. A visai határt jelenleg három, növénytermesztéssel, juh- és szarvasmarhatartással foglalkozó vállalkozó műveli, akik a kolozsvári piacon tudják értékesíteni áruikat. A tradicionális kultúrát egykoron működtető családi magángazdálkodások ideje végérvényesen lejárt, a valaha földművelésből élő emberek kiöregedtek, a nyugdíjukból és háztájiból élnek.

---

201 A 2017–2018-as tanévben a visai óvodában nyolc, az iskola alsó tagozatában pedig tíz gyermek tanult (<https://oktatasi.kataszter.adatbank.ro/index.php?a=intezmeny&id=792>).

202 Szikszai Katalin hasonló jelenségekről számol be Mezősámsonddal kapcsolatban (Szikszai 2010: 286).

Néhányan a kulturális turizmust is igyekeznek fejleszteni, egyelőre inkább kevesebb, mint több sikerrel. A környék műemlékei (gróf Teleki Géza kastélya, Teleki nyári rezidencia és park, a Kolomán bárók udvarháza, a füzesmikolai (Nicula) kolostor mellé még nem épültek ki olyan szolgáltatások, amelyek helyhez tudnák kötni az idelátogató turistákat (Vicsai 2012: 47). Egyetlen pozitív kivételt éppen a Visát célzó tánc házas turizmus jelenti,²⁰³ ami azonban tipikusan rendezvényturizmus, sem intézményi, sem anyagi értelemben nem jelent állandóságot.

---

203 2023 nyarán rendezték meg az ötödik visai tánc tábort, ahol közel száz városi fiatal tanult visai néptáncokat. Az ő szállásoltatásuk, ellátásuk jelentett egy hétig némi bevételt közel harminc visai családnak (<https://visaitabor.hu/>).